

SUMMARY

PROFIT AS THE MAIN MOTIVATION OF AN ENTERPRISE AND GENERAL INDICATOR OF ITS FINANCIAL RESULTS

Under the conditions of rapid development of market economy the place and role of profit in the economic process is continuously growing. It is the main motivation for enterprises' economic activities and provides the interests of all the entities of this activity.

The production of competitive products, the increasing of profitability of manufacturing enterprises, ensuring their sustainable development are possible, above all, provided the effective development and use of company profit.

The enterprise's profit is the source of its own financial resources required to ensure the financial and economic activity. They shortage gives rise to debt leading to a financial crisis and bankruptcy.

The profit growth determines to a great extent the pace of economic development of a country, its individual regions, increase of social wealth and rise of living standards.

The aim of our study is to analyze the formation and use of profit at the enterprise, reveal the ways of its growth.

It has been grounded by the authors that the profit as the objective function of the enterprise depends on the chosen strategy. The enterprise's strategy must be developed so that the plans were flexible to implement their modification and reorientation if necessary.

The author's definition of «income» economic category is the element of scientific novelty, a list of additional reserves concerning the improvement of financial indices of different types of activities on the basis of which the total profit has been proposed.

The practical significance of the results lies in the recommendation to company expert to increase the role of planning and forecasting financial results of economic activities aimed to balance business in perspective. Herewith it is necessary to carry out constant search for reserves to improve profitability.

The given subject matter of research has the perspective investigation towards the maximizing company profits by performing complex tasks to ensure the growth of business and effective cost management, efficiency of logistics, optimization of the structure and working capital, improvement of productivity and enterprise's management.

Keywords: *strategy, gross profit, net profit, cost, profitability reserves increase.*

УДК 338.45:67/68(477.87)

ЧИННИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ЛИЗАНЕЦЬ А.Г., ГРАБОВЧАК В.Є.

Мукачівський державний університет

Легка промисловість, продукція якої спрямована на якісне задоволення потреб споживачів, є необхідним сегментом виробничого комплексу країни, однією з пріоритетних сфер виробництва, що забезпечують зайнятість населення, суттєвим джерелом поповнення бюджету. Пошук резервів нарощування обсягів виробництва в галузі актуалізує потребу дослідження сучасних тенденцій, регіональних особливостей і факторів функціонування та розвитку підприємств даного виду діяльності.

У статті проаналізовано сучасний стан легкої промисловості Закарпатської області, виявлені найбільш характерні особливості, властиві для підприємств даної галузі. Окреслено чинники, які визначають розвиток галузі в регіоні. Здійснено аналіз основних проблем, що заважають випуску конкурентоспроможної продукції вітчизняними виробниками регіону.

До найбільш вагомих чинників, які впливають на розвиток легкої промисловості Закарпатської області, належать економічна та політична криза в країні, яка впливає і на розвиток регіону; наявність значних обсягів контрабандної та контрафактної продукції, поглиблення «тінізації» ринку товарів легкої промисловості в області; висока собівартість виробництва; зниження купівельної спроможності населення; толінгова схема організації операційної діяльності; відсутність у підприємств галузі в регіоні можливостей для інтенсифікації інноваційної та інвестиційної діяльності.

Запропоновано шляхи вирішення проблем легкої промисловості в регіоні. Обґрунтовано заходи, реалізація яких на макроекономічному та мікроекономічному рівнях сприятиме подоланню проблем та виходу галузі з кризи. Наголошено на необхідності застосування нових підходів до управління вітчизняними підприємствами, зокрема на формуванні ефективної системи маркетингового менеджменту, пошуку дієвих засобів стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності підприємств легкої промисловості

Закарпатської області.

Ключові слова: легка промисловість, галузь, вид діяльності, Закарпатська область, регіон, толінгова схема організації виробництва.

Легка промисловість була і залишається однією з пріоритетних галузей промисловості. Швидка оборотність коштів та висока рентабельність продукції робить її особливо привабливою для підприємництва. Маючи найменшу питому капітало- та енергомісткість, вона завжди забезпечувала високу економічну віддачу для держави.

Стимулювання виробництва товарів народного споживання має першочергове значення як для підприємців, так і для споживачів. На підприємствах галузі, розташованих в усіх регіонах України, зосереджено значну частину виробничих фондів та 3,6% від загальної чисельності промислово-виробничого потенціалу промисловості. Технологічні особливості легкої промисловості дозволяють здійснювати швидку зміну асортименту продукції, що випускається, при мінімумі витрат, що забезпечує високу мобільність виробництва.

Але, на жаль, на сьогоднішній день легка промисловість перебуває під впливом низки чинників, які стримують її розвиток та вплив на економіку країни та окремих регіонів. Чинники впливу варіюються залежно від розміщення та інших особливостей окремих територіальних одиниць. Тому актуальним є питання аналітичної оцінки сучасного стану легкої промисловості з метою виявлення цих чинників і проблем, а також знаходження шляхів їх усунення.

Можливості, реалії, конкретні шляхи розвитку в умовах переходу до інноваційної моделі функціонування промисловості та агресивної політики експорту товарів легкої промисловості іншими країнами, залежать від прогресивності перетворень у галузі, за умови їх максимальної інформованості та якісної аналітичної діяльності.

Об'єкти та методи дослідження

Теоретичні та практичні дослідження діяльності підприємств легкої промисловості були висвітлені в наукових працях Грищенко І.М. [5, 6], Носової Н. І., Сараєвої І. М. [8], Панченко Ю. [9], Поліщук І.І., Фаріон Н.О. [10, 12] та інших. Вітчизняні науковці досліджують роль і місце легкої промисловості в національній економіці [4, 10,], проблеми її розвитку та рекомендації щодо їх вирішення [12], вплив євроінтеграційних процесів та політичної ситуації в країні на розвиток галузі [5, 8, 9].

Однак, недостатньо вивченими залишаються регіональні особливості та фактори впливу на формування і функціонування підприємств даного виду діяльності в сучасних умовах

Постановка завдання

Головною метою статті є дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку легкої промисловості Закарпатської області, визначення її місця в економіці регіону, окреслення основних чинників впливу та проблем розвитку галузі в регіоні, а також обґрунтування можливих шляхів їх вирішення на макро- та мікроекономічному рівні.

Результати та їх обговорення

Галузь легкої промисловості, продукція якої спрямована на якісне задоволення індивідуальних потреб споживачів, є суттєвим та необхідним сегментом виробничого комплексу України. Вона виступає одним із показників добробуту населення країни та забезпечує значні надходження до бюджету. Вагомий економічний статус галузі впливає на загальний рівень національної економіки та місце країни в системі світового господарства.

Легка промисловість України об'єднує 23 види економічної діяльності згідно з КВЕД, які згруповано у три основні розділи: текстильне виробництво; виробництво одягу (виробництво одягу зі шкіри, виробництво робочого, спіднього, верхнього одягу та аксесуарів, виготовлення виробів із хутра, виробництво трикотажного і в'язаного одягу, панчішно-шкарпеткового виробів тощо); виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших

матеріалів. Крім того до галузі відноситься виробництво іграшок, фурнітури, столового посуду та ін.

Практично всі підприємства легкої промисловості приватизовані, з них у державній власності знаходиться менше 1%. Конкурентоспроможність української текстильної промисловості не знизилась після вступу до Світової організації торгівлі. Україна займає 76-у позицію серед 144 країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2014-2015 років [6].

Згідно офіційних статистичних даних, обсяги реалізованої промислової продукції підприємств галузі по Україні за період з 2010 по 2015 рр. зросли з 346263,3 тис. грн. до 971592,0 тис. грн., тобто у 2,8 разів. Частка продукції відповідного виду діяльності до загальних обсягів реалізованої продукції збільшилась з 4,9% у 2010 р. до 7% у 2015 р. [2].

Позитивні зрушення в легкій промисловості ведуть до створення нових робочих місць, а це, в свою чергу, - до покращення ситуації на ринку товарів та послуг та ринку праці.

У Закарпатській області легка промисловість є однією з наймолодших галузей економіки. У галузевій структурі промисловості регіону на продукцію галузей легкої промисловості у 2015 р. припадає біля 6,8% загального обсягу реалізованої промислової продукції [1].

З урахуванням об'єктивної оцінки сучасного стану економіки, негативних та позитивних факторів регіонального розвитку легка промисловість розглядається як одна з пріоритетних сфер виробництва, що забезпечують зайнятість населення регіону, що актуалізує проблему пошуку резервів її зростання.

Пріоритетність галузі для економіки регіону визначається:

- 1) великою ємністю внутрішнього ринку товарів,
- 2) високим рівнем доданої вартості (до 50%), що створюється у процесі виробництва товарів,
- 3) швидким обігом капіталу,
- 4) наявністю сировини та напівфабрикатів для забезпечення виробництва (шкіри, вовни, льону тощо),
- 5) низькою енергоємністю виробництва (1-3 % від валових витрат),
- 6) незначним впливом на довкілля,
- 7) наявністю висококваліфікованих кадрів у регіоні.

На сучасному етапі розвитку на ринку товарів легкої промисловості Закарпатської області присутня велика кількість малих та середніх приватних підприємств, які здатні швидко реагувати на потреби ринку. За даними Головного управління статистики у Закарпатській області малі підприємства даній галузі становлять близько 89 % від загальної кількості. З цих 89% близько 62 % становлять мікропідприємства. Крім малих підприємств в легкій промисловості наявні середні підприємства, частка яких становить 11% від загальної кількості [1].

Протягом останніх років легка промисловість області зіштовхнулася з рядом проблем, які призвели до погіршення показників її діяльності, зокрема через фінансово-економічну кризу, нерівність в системі оподаткування, існування «тіньового» імпорту та виробництва.

За 2015 р. обсяг виробництва промислової продукції Закарпатської області скоротився порівняно з 2014 р. на 20,3%. Індеси промислової продукції по області загалом демонструють зниження показників розвитку (див. табл.1).

Таблиця 1

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності за 2013–2015 роки
(відсотків до попереднього року) [1]

Вид діяльності	Код за КВЕД-2010	2013	2014	2015
Промисловість	B+C+D	96,9	106,1	79,7
Добувна та переробна промисловість	B+C	95,9	107,3	77,4
Переробна промисловість	C	95,7	106,4	77,1
у тому числі				
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13-15	80,0	105,6	96,3

Аналіз даних, представлених у табл. 1, дозволяє стверджувати, що легка промисловість за 2013-2015 рр. зупинила спад у своєму розвитку. Свідченням цьому є і показники рентабельності операційної діяльності. Якщо в цілому по промисловості області рентабельність операційної діяльності у 2015 р. склала 2,0%, то по підприємствах текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів вона становить 8,3% (загальний результат від операційної діяльності підприємств легкої промисловості Закарпаття - 100129,8 тис. грн., а витрати на здійснення операційної діяльності 1209143,1 тис. грн.) [1].

Ситуація, що склалася на ринку товарів легкої промисловості Закарпатської області, певною мірою є результатом відсутності рівних умов конкуренції на внутрішньому ринку у зв'язку з наявністю контрабандної та контрафактної продукції, а також можливості торгівлі імпортною продукцією без обліку та відповідного оподаткування.

Аналіз економічних чинників, які визначають конкурентоспроможність вітчизняних товарів легкої промисловості, вироблених суб'єктами господарювання Закарпатської області, свідчить, що підприємства працюють за умов світових цін на сировину, матеріали та устаткування, які формують 65-80% собівартості виробленої продукції. Водночас, витрати на оплату праці складають лише 10-20% від загальної собівартості продукції. Тому вітчизняні товари легкої промисловості не витримують цінової конкуренції з контрабандними та контрафактними товарами.

Зниження попиту на вітчизняну продукцію легкої промисловості серед товарів широкого вжитку зумовлено насамперед високою собівартістю вітчизняних товарів легкої промисловості (унаслідок зростання цін на сировину та енергоносії, через дорогі банківські кредити), що створило велику різницю між цінами на товари та купівельною спроможністю населення.

Сподівання на покращення ситуації у виробництві товарів легкої промисловості у зв'язку з членством України в СОТ не виправдались - значне скорочення їх виробництва відбулося у результаті зниження рівня митно-тарифного захисту внутрішнього ринку при вступі України до СОТ [5]. Середньоарифметична ставка імпортного митного тарифу на товари легкої промисловості в Україні становить 5,3%, а в країнах ЄС - 9,8%. Так, наприклад, на пряжу бавовняну та тканини бавовняні ставка імпортного мита в Україні «0», в країнах ЄС - 6,4-8,0%; така ж ситуація із митами на послуги з виготовлення одягу до країн ЄС. Таким чином, членство України в СОТ не дало українським виробникам отримати рівні можливості доступу до зовнішніх ринків. У 2013 році (на сьомому році членства в СОТ) обсяги експорту товарів легкої промисловості скоротилися на 24,2%, а обсяги імпорту за цей період збільшилися на 21,9% [5].

Аналізуючи динаміку обсягів імпорту товарів легкої промисловості попередніх років, відмітимо різкі його коливання до збільшення. Через загальну непрозорість ринку, неврегульованість імпорту, обсяги якого щорічно збільшуються, та нерівні умови

конкуренції товари легкої промисловості імпортуються в Україну в обсягах, що спричиняють витіснення вітчизняних підприємств легкої промисловості із внутрішнього ринку, обсяги виробництва їх продукції зменшуються, а деякі вимушені припинити свою виробничу діяльність.

Вагомою загрозою для вітчизняної легкої промисловості є контрабандне ввезення в Україну товарів. За даними експертів контрабандна продукція займає біля 70 % ринку [6]. До країн, що здійснюють найбільш агресивну політику щодо експорту власних товарів легкої промисловості належать країни Південно-Східної Азії, особливо КНР. За даними митної статистики частка окремих товарів ввезених лише з Китаю у загальних обсягах імпорту складає 50 % і більше. На ринку контрабандних товарів Закарпатської області крім китайських товарів значну частку складають також товари, завезені з Польщі та Туреччини.

Іншим основним конкурентом для товарів легкої промисловості регіону виступають товари «second hand». Масове ввезення з країн ЄС в Україну загалом, та до Закарпаття як прикордонного регіону, зокрема, товарів так званої групи «секонд-хенд» майже без оподаткування та в якості гуманітарної допомоги призвели до поглиблення «тінізації» ринку товарів легкої промисловості в області. Незважаючи на зміну механізму визнання товарів гуманітарною допомогою відповідно до внесених змін до Закону України «Про гуманітарну допомогу» № 5463-VI від 23.11.2012р. [3], обсяги імпорту цих товарів залишаються дуже значними та продовжують нарощуватись.

Найбільшими країнами-імпортерами товарів «секонд-хенд» виступають: Велика Британія - 45-55%, Німеччина - 13-20%, Нідерланди - 8-13%, Польща, Швейцарія та ін.

Так, протягом 2014 року у зоні діяльності лише Чопської митниці Міністерством доходів у вільний обіг оформлено 1100 тон одягу та інших виробів, що використовувалися, загальною вартістю 964 тис. грн. [7]. У 2015-2016 рр. обсяги імпорту товарів даної групи на територію області збільшились у декілька разів порівняно з 2014 р. Їх аналіз є ускладненим через відсутність офіційних статистичних даних.

Іншою причиною зниження попиту на продукцію підприємств стало зниження купівельної спроможності населення регіону та країни в цілому. За результатами соціологічного опитування, проведеного в серпні 2015 року «Українським демократичним колом», дві третини українців відчули погіршення матеріального становища впродовж останнього року. Зараз кожній десятій родині не вистачає грошей на їжу, ще 44% родин складно купувати одяг та взуття. Рівень зростання прибутків громадян набагато повільніший, ніж рівень зростання інфляції [10]. У цих умовах споживачі віддають перевагу дешевшій продукції з Китаю, Туреччини або товарам «секонд-хенду» з Європи.

Така ситуація веде до скорочення обсягів продаж товарів легкої промисловості на внутрішньому ринку.

Вагомим чинником впливу на розвиток підприємств галузі в Закарпатській області є організація виробництва на умовах толінгу. У загальному обсязі виробленої підприємствами легкої промисловості області продукції більше 50% складають товари, які вироблені за толінговою схемою (на умовах переробки давальницької сировини) і постачаються до країн Європейського Союзу. Толінгова схема має свої переваги та недоліки. До основних переваг такого варіанту організації операційної діяльності слід віднести: зниження витрат підприємств легкої промисловості області на матеріально-технічне забезпечення та збут; відсутність або мінімізація потреби у проектуванні нових виробів (оскільки вся конструкторська документація, а в більшості випадків і необхідне обладнання забезпечуються іноземним замовником); нарощування обсягів виробництва; збільшення чисельності залученого персоналу та підвищення рівня його зайнятості.

Серед недоліків варто виділити підвищення рівня залежності вітчизняних суб'єктів господарювання галузі від обсягів та умов контрактів і замовлень, порівняно низький рівень оплати праці, зниження мотивації до розробки та впровадження продуктивних інновацій.

Толінгова схема виробництва продукції є вигідною для підприємств легкої промисловості в сучасних умовах, проте у перспективі галузь повинна зробити поступову переорієнтацію на використання внутрішніх сировинних джерел та виробництво продукції, яка б забезпечувала задоволення потреб внутрішнього споживача як за ціною, так і за якістю.

Безсумнівним є той факт, що зараз стало також дуже вигідно експортувати українську продукцію до Євросоюзу. Слід зазначити, що легка промисловість регіону не може покаржитися на відсутність замовлень із Європи. Як зазначають спеціалісти, якість трикотажного, текстильного одягу. Виробів з шкіри та хутра не поступається західним аналогічним зразкам. На наших підприємствах товар (одяг, взуття, аксесуари, товари народного вжитку) шують із натуральних тканин, дотримуючись державних та міжнародних стандартів.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що до основних чинників впливу на розвиток легкої промисловості Закарпатської області належать:

- економічна та політична криза в країні, яка впливає і на розвиток регіону;
- наявність значних обсягів контрабандної та контрафактної продукції на ринку товарів легкої промисловості в області, яка через можливості торгівлі без обліку та відповідного оподаткування ставить вітчизняні товари у невідповідні умови (перетворюючи їх у зв'язку з високою собівартістю у неконкурентоспроможні);
- поглиблення «тінізації» ринку товарів легкої промисловості в області;
- висока собівартість виробництва товарів легкої промисловості;
- девальвація національної валюти, наслідком чого стало зниження купівельної спроможності населення;
- толінгова схема організації операційної діяльності, яка веде до підвищення рівня залежності вітчизняних суб'єктів господарювання галузі від обсягів та умов контрактів і замовлень з боку іноземних партнерів;
- низький рівень оплати праці на підприємствах галузі, що знижує їх привабливість на регіональному ринку праці та веде до інтенсифікації плинності кадрів та проблем із заповненням вакансій. Згідно офіційних статистичних даних середньомісячна зарплата на підприємствах легкої промисловості майже в 2 рази менша, ніж показник заробітної плати загалом по підприємствах промисловості;
- відсутність у підприємств галузі в регіоні можливостей для інтенсифікації інноваційної та інвестиційної діяльності.

Незважаючи на ряд проблем, які склалися в розвитку легкої промисловості Закарпатської області, її варто розглядати як перспективну галузь. Перспектива роботи галузі полягає у збільшенні частки вітчизняних товарів на внутрішньому ринку та у зростанні експорту продукції власного виробництва. Це дозволить щорічно стабільно нарощувати обсяги виробництва, розширювати асортимент продукції, суттєво покращувати фінансовий стан підприємств, створювати нові робочі місця.

Подальший розвиток легкої промисловості в регіоні потребує здійснення ряду організаційних та економічних заходів як з боку держави, так і з боку самих суб'єктів господарювання.

Щодо регулювання розвитку галузі з боку держави та місцевих органів влади, то необхідно є:

- розробка системи оподаткування підприємств галузі, яка б стимулювала збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможних товарів легкої промисловості, їх оновлення, підвищення якості, зменшення ціни, а також технічне переоснащення підприємств;

- удосконалення митно-тарифного регулювання системи захисту вітчизняного товаровиробника;
- стимулювання розвитку малих підприємств з виробництва одягу, взуття, інших предметів народного вжитку;
- організація і проведення спеціалізованих виставок товарів легкої промисловості,
- підтримка роботи ярмарків продажу товарів легкої промисловості вітчизняного виробництва;
- стимулювання розвитку власної сировинної бази легкої промисловості.

Водночас підприємствам регіону, які належать до легкої промисловості слід інтенсифікувати маркетингову діяльність, широко застосовувати маркетинговий інструментарій для просування вітчизняної продукції, причому не лише на внутрішній, а і на зовнішній ринок; використовувати вітчизняну сировину для виробництва продукції; розвивати фірмову торгівлю товарами легкої промисловості.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на визначення дієвих маркетингових інструментів стимулювання збуту підприємств легкої промисловості регіону як в Україні, так і поза її межами. Актуальною залишається проблема визначення інших методів (крім толінгової схеми) залучення іноземного капіталу для інтенсифікації розвитку підприємств галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: – www.uz.ukrstat.gov.ua.
2. Державна служба статистики України [Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Закон України «Про гуманітарну допомогу» № 5463- VI від 23.11.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1192-14>.
4. Касьян Л. Е. Стан та перспективи розвитку легкої промисловості України / Л.Е.Касьян // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Випуск 6, частина 1. – 2016. – с. 147-150.
5. Легка промисловість України: теоретико-методологічні засади управління розвитком в умовах інтеграції до СОТ: [монографія] / І.М. Грищенко [та ін.]; за ред. Ю.В. Гончарова. - К.: КНУТД, 2011. - 332 с.
6. Легка промисловість України: реалії та перспективи розвитку. Експертно-аналітична доповідь/ Колектив авторів під науковою редакцією д.е.н., професора, член-кор. НАПН України І. М. Грищенка. - К.: КНУТД, 2015. - 82 с.
7. Навроцька Н. Г. Ідентифікація виробів з хутра за УКТ ЗЕД /Н. Г. Навроцька, О. В. Вишнікіна // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Економіка”. - 2013. - № 2(50). - С. 116-121.
8. Носова Н. І., Сараєва І. М. Стратегічні напрямки державної підтримки легкої промисловості України в умовах лібералізації міжнародної торгівлі / Н. І. Носова // Економічні інновації. – 2012. - № 47. – с. 165-177
9. Панченко Ю. Нелегка євроінтеграція легкої промисловості, 2015 р, і [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua>
10. Поліщук І.І. Моніторинг діяльності промислових підприємств як фактор інтенсивності їх розвитку / І.І. Поліщук, В.В. Шарко // Науковий вісник ХДУ Серія «Економічні науки». - 2014. - Вип. 6. - Ч. 3. - С. 82-86.
11. Українці стали жити гірше // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org>
12. Фаріон Н. О. Сучасний стан легкої промисловості України: проблеми та шляхи їх вирішення. / Н.О.Фаріон // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2015. - № 10.

АННОТАЦІЯ

ФАКТОРЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Легкая промышленность, продукция которой направлена на качественное удовлетворение потребностей потребителей, представляет собой необходимый сегмент производственного комплекса страны, одну из приоритетных сфер производства, обеспечивающих занятость населения, существенный источник пополнения бюджета. Поиск резервов наращивания объемов производства в отрасли актуализирует